

ДВЕ ИНТЕРЕСНИ КОНТРАМАРКИРАНИ МОНЕТИ ОТ РИМСКАТА ЕПОХА

Владимир Пенчев

I. Монета на Домициан (81–96), контрамаркирана в град Тонзос.

През 1994 г., по време на редовни археологически разкопки, провеждани от НИМ – София¹ в землището на село Левка, Свиленградско, беше намерена монета, контрамаркирана в тракийския град Тонзос. Тя беше открита, поставена като гробен дар, заедно с други пет монети, в гроб № 1 на могила № 4 в местността „Бункера“.

Описанието на въпросната монета е както следва:

Лице: Запазена е част от надпис с гръцки букви: ---- N-- ΚΑΙΣΑΡ Σ----. Глава на императора, с лавров венец, надясно. Вдясно, в полето, долу – пред врата на императора, има вдлъбната правоъгълна контрамарка. В нея с релефни букви е изписано TONZOY.

Опако: Надписът не е запазен. Слабо личи горната част на фигурата на Арес, с шлем с грива на главата, в ход надясно. С

дясната си ръка държи копие, а с лявата – праметнат през лявото му рамо военен трофей.

Инв. № в основния нумизматичен фонд на НИМ 35665. Диаметър 32–33 мм. Тегло 23, 02 г. Обр. 1 и рис. 1.

За съжаление монетата е изтрита и не е запазено името на града, в който е била отсечена. Надписът върху лицевата страна вероятно е гласял ΑΥΤ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ или подобно.

Споменахме, че заедно с публикуваната тук монета, в гроб № 1 на могила № 4 са намерени още пет монети, поставени там също като гробен дар. Те са следните: една изтрита и неопределяема римска императорска монета от I век; една монета на Перинт, сечена при император Адриан; две псевдоавтономни монети на Перинт, от края на I – началото на II в. и една псевдоавтономна монета на Бизантион, също от края на I – началото на II в. Монетата на император Адриан, която е добре запазена, показва, че погребението в гроб № 1

Обр. 1

Рис. 1

на могила №4, е било извършено най-вероятно по време на неговото управление.

До сега, в научната литература, са известни само още шест бронзови монети, контрамаркирани в град Тонзос. Две от тях – една на Октавиан Август и една на Траян I, се съхраняват в нумизматичния фонд на АИМ при БАН². Техните местонамирения са неизвестни. Третата, която понастоящем е изгубена³, се е съхранявала в музея в Казанлък⁴. Името и образа на императора, по времето на който тя е била отсечена, са изтрити. Тази монета е била намерена при каптирането на стария извор на Айтоските минерални бани⁵. Четвъртата, петата и шестата, контрамаркирани в Тонзос монети, са споменати съвсем бегло, като за две от тях се казва, че са били намерени в околностите на Харманли⁶. За тези последни три монети (четвъртата, петата и шестата), за които не е ясно къде се съхраняват понастоящем, се знае само, че едната е била отсечена при Нерон, а втората при Траян I⁷. Както изглежда, третата от тях е била съвсем изтрита и не е могло да се разчете, при кой император е била отсечена.

И така, с публикувания тук от нас екземпляр от фонда на НИМ София, монетите, контрамаркирани в тракийския град Тонзос, споменати в научната литература, стават общо 7. От тях една е отсечена при Октавиан Август, една при Нерон, една при Домициан, две при Траян I и две са до толкова изтрити, че не може да се разбере при кои императори са били отсечени. От тези седем екземпляра, един е бил намерен в извора на Айтоските минерални бани, два – в Харманлийско и един в землището на село Левка, Свиленградско. Останалите три, както изглежда са с неизвестни местонамирения.

Отдавна вече, по безспорен начин, е доказано, че Тонзос е името на тракийския град, разположен при устието на едноименната река, който по времето

на Адриан е бил преименуван в чест на този император, на Адрианопол⁸. Едни от най-сигурните доказателства в подкрепа на тази теза са именно въпросните контрамаркирани монети и най-вече техните местонамирения. В това отношение, публикуваната понастоящем монета, която е открита със сигурност най-близо до съвременния град Одрин и то при редовни археологически разкопки, е несъмнено първостепенно такова доказателство.

Очевидно, някъде към края на царуването на Траян I, управата на тракийския град Улпия Тонзос е решила да започне подготовка за издаването на свое собствено градско монетосечение. Както е било обичайно, издаването на собствени монети на града е било предшествано от контрамаркиране, в новоосновената градска монетарница, на стари, износени от дълго участие в паричното обръщение, бронзови монети, циркулиращи на местния пазар. Поставяните контрамарки са били с името на града – Тонзос, изписано в родителен падеж. Но още преди да се премине към сеченето на същински монети на град Тонзос, той е бил преименуван в чест на император Адриан на Адрианопол. И върху първите монети, отсечени в градската монетарница, вече е трябвало да бъде изписано новото име на града – Адрианопол. Голямата рядкост на запазените до наши дни монети с контрамарки с надпис TONZOY, най-вероятно се дължи на обстоятелството, че всички такива екземпляри, с течение на времето, след като са попадали в градската хазна, не са били пускани отново в циркуляционната среда, а са били претопявани и използвани като суровина за отсичането на нови монети на град Адрианопол. До наши дни са достигнали само единични, случайно запазили се по различни начини екземпляри от контрамаркираните предшественици на адрианополското градско монетно производство.

II. Монета на Агрипина Млада (50–54), контрамаркирана в град Деултум.

В началото на 2006 г., сред материалите предадени в НИМ от органите на МВР, като веществени доказателства, за изготвяне на експертиза по едно следствено дело, попаднахме на интересна римска бронзова монета, контрамаркирана в тракийския град Деултум. Тъй като бъдещата съдба на тази монета е неясна, поради неизвестния за сега изход на делото, сметнахме за уместно да я публикуваме тук, за да може тя да влезе в научно обръщение.

Монетата е сестерция на римската императрица Агрипина Млада (съпруга на император Клавдий I и майка на император Нерон), отсечена в периода 50–54 г.⁹ Смята се, че този тип сестерции на Агрипина Млада са били сечени някъде на Балканите¹⁰.

Описанието на монетата е както следва:

Лице: Запазена е част от надпис с латински букви ----RMANI ----. Слабо личащо бюстово изображение на императрицата, надясно. Косата ѝ е събрана в плитка. В полето, вдясно, пред брадичката на императрицата, има вдлъбната кръгла контрамарка. В нея, релефно е изобразена, обърната наляво волска глава. В полето, около тази глава, са изписани четири латински букви: C F P D.

Опако: Нищо не личи.

Диаметър 35–36 мм. Тегло 24,84 г. Обр. 2 и рис. 2. Неизвестно местонамиране.

Надписът върху лицевата страна е гласял AGRIPPINAE AVG GERMANICI F CAESARIS AVG.

До сега бяха известни само три бронзови монети, контрамаркирани в град Деултум.¹¹ Две от тях са сестерции на Клавдий I (41–54), а третата е дюпондий от типа „Divus Augustus“, сечен през управлението на Калигула (37–41)¹². Деултум, който е бил основан през седемдесетте години на I в. сл. Хр., като колония на ветерани, е започнал да сече свои собствени бронзови монети по време на управлението на император Траян I (98–117). Смята се, че първите монети на града са представлявали възпоменателна емисия, пусната в обръщение през 100 г., по случай тридесетгодишнината от основаването на тази колония¹³. Върху обратната страна на тези най-ранни монети на Деултум виждаме също изображение на волска глава, заобиколено от четирите латински букви C F P D. Последните са съкращение на пълното название на града Colonia Flavia Pacensis Deultum. Явно, волската глава, заобиколена от въпросните четири букви, е била емблемата на Деултум. Затова я виждаме представена и в контрамарките на този град.

Обр. 2

Рис. 2

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Разкопките са проведени под научното ръководство на ст. н. с. Георги Китов от АИМ при БАН.
- ² **Т. Герасимов.** Принос към античната география на Тракия. Град Тонзос. Известия на Българското географско дружество, т. II. С., 1935, с. 182.
- ³ **J. Youroukova.** La ville thrace de Tonzos. Buletinul societatii numismatice Romane, LXXV–LXXVI (1981–1982). Bucuresti, 1983, p. 64.
- ⁴ **Т. Герасимов.** Цит. съч., с. 182.
- ⁵ Пак там, с. 182.
- ⁶ **Й. Юркова.** Монетосеченето на градовете в Долна Мизия и Тракия, II – III в. Хадрианопол. С., 1987, с. 8.
- ⁷ Пак там, с. 8.
- ⁸ **J. Youroukova.** Op. cit., p. 61–70; **Й. Юркова.** Цит. съч., с. 8–9.
- ⁹ **A. Vanti, L. Simonetti.** Corpus Numorum Romanorum, vol. XVI. Firenze, 1978, p. 45, № 1.
- ¹⁰ Ibidem, p. 45–46.
- ¹¹ **Д. Драганов.** Монетосеченето на Деултум. С., 2006, с. 185–186.
- ¹² Пак там, с. 185.
- ¹³ Пак там, с. 45.

TWO INTERESTING COUNTERMARKED ROMAN COINS

Vladimir Penchev

(Summary)

Two bronze 1st century AD Roman coins from the National Museum of History numismatic collection with interesting countermarks on them are introduced in this work. The first coin, that of emperor Domitian (AD 81-96), was countermarked in the Thracian city of Tonzos. Tonzos was the original name of Adrianople, before it was renamed in honour of the emperor Hadrian.

The second coin was issued by the empress Agrippina the Younger and was countermarked in Deultum. This is the fourth coin, known to the numismatists, bearing a Deultum countermark, which was obviously struck in the very beginning of the 2nd century AD.